

O'QUVCHILAR IJODIY TAFAKKURNING RIVOJLANISHI

Jonpo`latova Nigora

Buxoro innovatsiyalar
universiteti 2-bosqich magistri

Annotatsiya: O`quvchilarning o`quv jarayoniga nisbatan qiziqishlarini orttirish, ularning mustaqilligi va faolligini ta'minlash, erkin tafakkurini shakllantirishga qaratilgan o`quv-biluv jarayonini tarkib toptirish muhim ahamiyatga ega. Maqolada shu to`grisida fikr yuritiladi.

Kalit so`zlar: Erkin fikrlash, shakllantirish, o`quvchi, jarayon, rivojlanish, erkin tafakkur, ijodiy tafakkur, mantiqiy tafakkur

Аннотация: В статье важно развивать содержание образовательного процесса, направленное на повышение интереса учащихся к учебному процессу, обеспечение их самостоятельности и активности, формирование у них свободного мышления.

Ключевые слова: Свободомыслие, формирование, ученик, процесс, развитие, творческое мышление, логическое мышление.

Abstract: In the article, it is important to develop the content of the educational process, aimed at increasing students' interest in the educational process, ensuring their independence and activity, and developing their free thinking.

Key words: Freethinking, formation, student, process, development, creative thinking, logical thinking

Erkin fikrlash muloqot madaniyatini o`stiradi va guruh bilan ishlash malakalarini rivojlantiradi.

O`quvchilarning erkin fikrlashini shakllantirish natijasida har bir rejali o`quv jarayonining didaktik ta'minoti e'tiborga olinadi, tahsil oluvchi o`quv materialini qanday o`zlashtirayotgani doimiy monitoringi ishlab chiqiladi, ta'lim jarayonidagi muammolarning echimini topishga harakat qilinadi. Moxir pedagog o`quv jarayonida tug`iladigan qiyinchiliklarni boshqalardan ko`ra yaxshiroq tushunadi.

O'quvchilarning erkin fikrlashlarini shakllantirish shunday uslubiy xizmatni talab etadiki, bunda yoshlarning shaxsiyatiga zarar keltirmaslik, ularning pedagogik dahlsizligini ta'minlash hamda milliy qadriyatlar, urf-odatlar, an'analar orqali ularga ijobiy ta'sir ko'rsatish lozim bo'ladi. Demak, O'zbekiston davlatining har tomonlama rivojlanishi va amalga oshirilayotgan islohotlarning muvaffaqiyati yosh avlodning mustaqil fikrlashi, keng bilimi, tarbiyasi va umumiy madaniyatining shakllanganlik darajasiga bog'liq. SHu sababli, jamiyatimizdagi barcha yoshlarda erkin mushohada qilish, erkin fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish lozimligi ijtimoiy ehtiyoj kasb etadi.

O'quvchilarning o'quv jarayoniga nisbatan qiziqishlarini orttirish, ularning mustaqilligi va faolligini ta'minlash, erkin tafakkurini shakllantirishga qaratilgan o'quv-biluv jarayonini tarkib toptirish muhim ahamiyatga ega. Bu o'rinda o'quvchilarning bilimdonligiga erishish, ularning erkin mushohada yuritishlariga ko'maklashish ehtiyoji avvalambor o'qituvchilar tomonidan qondirilishi kerak.

Ma'lumki, mavjud ilmiy adabiyotlarda o'quvchining bilimdonligi, uning mustaqil mushohada qilish ko'nikmalari ko'pincha «aql», «aqllilik», «ilmga chanqoqlik» tushunchalari bilan birga ishlatiladi. Ham pedagogik, ham psixologik jihatdan ushbu tushunchalar orasida muayyan farqlar mavjud. Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy «aql» tushunchasi «bilimdonlik»ka nisbatan kengroq tushuncha ekanligini ta'kidlab, uning bir qator daraja va sifatini ajratib bergan edi. Ushbu sifatning bir qismi bilimdonlikka ham tegishlidir.

Mustaqil ijodiy tafakkurning rivojlanishi o'quv jarayonida o'quvchini izlanishga undaydi. Bunda shaxs fikrlash faoliyatining eng muhim jihatlari namoyon bo'ladi. Bunday sharoitda o'quvchilar faol izlanadilar hamda evristik harakterdagi echimlarni topishga harakat qiladilar. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida erkin fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda, ularning ruhiy holatini aniq hisobga olish lozim. Bu borada J.J.Piajening "Bolaning aqliy rivojlanishini diagnostika qilish", L.S.Rubinshteynning "Modellashtirilgan pertseptiv harakatlarni egallab olish darajasini aniqlash", M.E.Bershadskiyning "Obrazliko'rgazmali tafakkur harakatlarni tashhislash", E.G'ozievning "Mantiqiy tafakkur harakatlarni shakllantirish" kabi metodikalari muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchisida ijodiy tafakkur orqali idrokning rivojlantirilishi bevosita badiiy asarlar, tasviriy san'at namunalari yordamida amalga oshiriladi. Natija esa ularda induktiv-diduktiv fikrlashni tarkib toptirish orqali ta'minlanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ixtiyoriy diqqat, xotira, idrok, tafakkur, nutq, his-tuyg'u iroda kabi ruhiy jarayonlar shakllanar ekan, atrofdagi sodir bo'layotgan pedagogik muhitni sog'lomlashtirish o'qituvchidan katta mahoratni talab qiladi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari bolalarning qiziquvchanliklarini qondirishga harakat qilishlari va shu asosda fanlarga bo'lgan motivlar sohasini rivojlantirib borishi kerak.

Ma'lumki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlashlari obrazlidir. Shu bois, ular o'rganishga va bilim olishga qiziquvchan bo'ladilar. Ularda erkin fikrlashni shakllantirish uchun didaktikadagi eng samarali vositalardan, metodlardan foydalanish salmoqli ahamiyatga egadir. O'qitish ko'rgazmali qo'rollar, didaktik vositalar yordamida tashkil etilishi, o'quv materialining rang-barang va ifodali bo'lishi ko'p jihatdan ularning ruhiy olamiga ta'sir ko'rsatadi. «Ularning kayfiyatiga o'qishdagi yutuqlari, olgan baholari, shuningdek amalga oshirgan ishlari ta'sir ko'rsatadi, shu jihatdan o'qituvchi tomonidan unga berilayotgan e'tibor alohida qiymatga ega. Uning har bir harakati o'qituvchining e'tiroziga sababchi bo'lsa, unda o'qish istagi yo'qoladi». Psixologik tadqiqotlarning ko'rsatishicha, bunday bolalarda ta'lim olish istagi susayadi. SHu sababli o'quvchining ta'lim olishga bo'lgan istagini oshirish uchun o'qituvchi psixologik yetuk va etarli pedagogik mahoratga ega bo'lishi talab etiladi. Bolalarning fanlarga bo'lgan qiziqishlarini oshirish va ularning o'zlashtirish darajasini aniqlash, bashorat qilish, ta'lim jarayonida interpretatsiya metodlaridan oqilona foydalanish uchun ta'lim jarayonidagi psixologik va pedagogik xususiyatlarni aniq tasavvur eta olish lozim. Bolalarda erkin fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish uchun o'qituvchi o'quvchilarning fanlar bo'yicha individual xususiyatlarining raqamli ko'rsatkichlarini aniq tasavvur etgan taqdiridagina ushbu pedagogik jarayonni ob'ektiv tafsivlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bunda pedagogik diagnostikadagi shkalalash va solishtirish metodlaridan o'rinli foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Abdullayeva Q., Yusupov M., Mahmudova M., Rahmonbekova S. O'qish kitobi. 2–sinf uchun darslik. –T.: O'qituvchi, 2004. –176 b.
2. Abdulayeva Q., Yusupova M., Rahmonbekova S. Odobnoma. 2–sinf uchun darslik. –T.: Mehnat, 2004. –78 v.
3. Abdullayeva Q., Safarova R., Bikboyeva N. Boshlang'ich ta'lim konsepsiyasi. // Boshlang'ich ta'lim,- Toshkent: 1998.№6 B. 2-8.

4. Abdullayeva Sh.A. O`quvchilarda reflektiv mushohada qilish ko`nikmalarini shakllantirish. – Toshkent: Fan, 1992. – 193 b.
5. Azizxo`jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. O`quv qo`llanma. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2003. –175 b.
6. G`afforova T., Shodmonov E., G`ulomova H., Ona tili. 1–sinf uchun darslik. –T.: Sharq, 2003. –112 b.
7. G`afforova. T., Shodmonov. E., Eshturdiyeva. G. O`qish kitobi. 1–sinf uchun darslik . –T.: Sharq, 2005. –128 b.
8. Камилова, Гульмира Алимовна, and Ойгуль Сирой Кызы Тураева. "ФОРМИРОВАНИЕ ДИАГНОСТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ У СТУДЕНТОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ." *Проблемы науки* 4 (63) (2021): 50-52.
9. Камилова Г. А., Курбанова Г. Р., Джаббарова С. З. Особенности формирования педагогических навыков у воспитателей дошкольно-образовательных учреждений //Academy. – 2020. – №. 5 (56). – С. 25-27.
- 10.Камилова, Гулмира Алимовна, and Дилором Ботировна Нарзиева. "КОММУНИКАТИВНЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ГРАМОТНОСТЬ." *Вестник науки и образования* 8 (128) (2022): 47-50.
- 11.Камилова Г. А., Нарзиева Д. Б. Повышение экономической грамотности у детей дошкольного возраста с помощью развития коммуникативных компетенций //Вестник науки и образования. – 2022. – №. 8 (128). – С. 44-46.
- 12.Камилова, Г. А., & Кулиева, Х. Г. (2023). ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. *Вестник науки и образования*, (4 (135)), 82-84.
- 13.Камилова, Г. А., & Тохирова, Ш. Б. К. (2023). ДИДАКТИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ОБУЧЕНИЯ ВТОРОМУ ЯЗЫКУ В РАЗВИТИИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА ДЕТЕЙ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ. *Вестник науки и образования*, (4 (135)), 84-88.
- 14.Камилова, Г. А., Султонова, М. И., & Бобожонова, М. А. (2023). ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ

ТЕХНОЛОГИИ STEAM В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ. *Вестник науки и образования*, (5-2 (136)), 41-44.

15.Камилова, Г. А., Мухаммедова, М. М., & Жабборова, О. С. К. (2023). МЕТОДИКА СИСТЕМАТИЧЕСКОГО ВКЛЮЧЕНИЯ МЕНТАЛЬНОЙ АРИФМЕТИКИ ЧЕРЕЗ ИГРЫ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. *Вестник науки и образования*, (5-2 (136)), 38-41.

16.Камилова Г. А. ЭКОЛОГИК ТАРБИЯ ҚОНУНИЯТЛАРИ //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 6-10.

17.Камилова, Гулмира Алимовна. "Мактабгача Таълим Ташкилотларида Экологик Тарбия." *Miasto Przyszłości* 42 (2023): 330-333.

18.Камилова, Г. А. "Развитие системы дошкольного образования." *Вестник науки и образования* 16-2 (119) (2021): 86-88.

19.Alimovna, Kamilova Gulmira. "Laws of Ecological Education." *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION* 2.2 (2022): 241-244.

20.Kamilova G. A. et al. МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТИАРИГА РАНВАРЛИК ВА BOSHQARISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 7. – С. 1149-1153.

21.KAMILOVA, Gulmira. "EKOLOGIK TARBIYADA PAREMIOLOGIYA VA UNING XUSUSIYATLARI." *News of UzMU journal* 1.1.1. 1 (2024): 83-86.